

SRŠENOVA

PREMIJERE

RAZGOVOR

PORTRET

FESTIVALI

MEDIJ

VOX

HISTRIONIS

MEĐUNARODNA

SCENA

AKTUALNOSTI

TEORIJA

FOAJE

MI U SVJETU

NOVE KNJIGE

DRAMA

Godine 1548. Pomet družina prikazuje danas izgublenu Držićevu komediju *Pomet* koja se smatra i prvim djelom Marina Držića. Prikazuju je "Prid dvorom" odnosno Kneževim dvorom, mjestom kojeg držičolog Slobodan Prosperov Novak određuje kao prostor u kojem se dubrovačko društvo svakodnevno slavilo retorikom i gestikom vlasti. Ono što se na sceni odigravalo moglo se vidjeti samo ukoliko je s izvođenjem bio suglasan dvor i ukoliko ga je svojim pogledom imenovao, mišljenja je Prosperov Novak, pa je dakle za vjerovati da se Držićev *Pomet* služio tim pravilima društvene igre. Uostalom, u govoru Negromanta u *Dundu Maroju* Držić se referira na prethodnu komediju u kojoj je, kaže, likovima "stavio katance na usta a sad ih dviže da bi otkrio sve one ljude od trimjed, ljude od ništa i ljude nahvao".

Crne rupe naše književnosti uvijek su intrigirale, od izgubljenih pjevanja Gundulićeva *Osmana* što ih je nadopisao Ivan Mažuranić, nestalog kraja *Dunda Maroja* kojeg je nadopisao Mihovil Kombol pa do, evo, izgubljenog *Pometa* kojeg je silnom zaljubljenošću nastojao rekonstruirati redatelj i književnik Matko Sršen rekavši kako se sve nadao da će se možda poput iznenadnog otkrića Jeana Dayrea koji je u Firenci otkrio Držićeva urotnička pisma, s nekog tavana ili arhiva ukazati i originalni *Pomet*.

U svojoj žudnji zamišljanja kako je komedija mogla izgledati Sršen se pritom nije odlučio za borhesovske izmišljaje i fiktivnu faktografiju kao što je to domišljato

učinio Luko Paljetak s navodno pronađenim dnevnikom Cvijete Zuzorić, dubrovačke ikone 16. stoljeća, dugo nas ostavljajući u uvjerenju da su zapisi o njezinom životu i treptaji njezine duše autentično svjedočanstvo žene čijom su se ljepotom nadahnjivali mnogi umovi njezinog doba, da bi nam nekoliko godina poslije otkrio svoju iluzionističku varku koja je, naime, izašla iz nje-gove, a ne Cvijetine pjesničke ruke.

Matko Sršen krenuo je rizičnijim putem tim više jer se odlučio za novu uspostavu komedije autora iznimno kultnog statusa, svjestan da će njegov uradak zbog toga biti pod najdebljim povećalom i laika zaljubljenika i stručnjaka držičologa. U sjenovite hodnike povijesti krenuo je s dubokom vjerom da su šifre i kodovi za dešifriranje posijani po ostalim Držićevim djelima i hrabro zakoračio u minsko polje pokušaja reanimacije likova u kontekstu što su predhodili događajima u slavnom *Dundu Maroju*. Što se događalo s dobro poznatim likovima prije njihova susreta u "Rimu" imali smo prilike vidjeti u dubrovačkom kazalištu "Marin Držić", gdje su se oni ukazali u režiji Ivice Kunčevića.

Sršenova rekonstrukcija očito je plod dugogodišnjeg proučavanja Držićeva djela, zakonitosti njegovih zapleta, jezika i karaktera, od čijih je stalnih figura škrtača, rasipnih sinova i okretnih slugu Vidra znao sačiniti mozaik jedne plastično prikazane i u životu prepoznatljive ljudske menažerije. Trebalo je, dakle, i ovdje izgraditi čvrste kosture realistično zacrtanih karaktera što ne robuju nikakvim klišejima renesansne komedio-

grafske produkcije, likove koji su dubinski tragični, ali su situacije u koje upadaju neodoljivo komične. Dramsko značenje Držičeva smijeha u ovoj rekonstrukciji *Pometa* proizlazi prvenstveno rekli bismo iz naglašavanja represije i pohlepe moćnih. Ovdje su oni predstavljeni kroz dvije figure, ne samo Dunda Maroja nego

i tetke Perine, *signora contesse* De Scioccaio. Ista represivna struktura ličnosti navodi kontesu na bračne i novčane transakcije za Perinu udaju najprvo za Mara, a onda za lažnog *signora* Ondarda, kao i Dunda Maroja, koji u kućnom pritvoru drži sina i sluškinju Milicu, jedno da ne bi s parama pobjegao Mandi u Kotor, drugo da

REKONSTRUKCIJA

PREMIJERE

RAZGOVOR

PORTRET

FESTIVALI

MEDU!

VOX

HISTRIONIS

MEĐUNARODNA

SCENA

AKTUALNOSTI

TEORUA

FOAJE

MI U SVUETU

NOVE KNJIGE

DRAMA

ne pobjegne od braka što ga joj je on dogovorio s Grubišom Novobrdaninom. Ostalim likovima preostaje samo da se migolje, da smišljaju strategije bijega koje Sršen vrlo komično izvodi. Pera će se u svom migoljenju, kao uostalom i Milica, zaljubiti u *signora* Ondarda koji je zapravo u muško preodjevena Manda Krkarka što je iz Kotora došla po Mara, dok će on bježeći iz kuće pasti ravno u vješto spletnu Pometovu mrežu. Kako je to jednom lucidno primijetio Petar Brečić, Držičevi junaci nemaju majku, ne postoji zaštita sretnog utočišta i stoga se u takvom svijetu svi pojavljuju kao stranci. Zato je moguće da se u ovom *Pometu* otac može dati nagovoriti na ubojstvo sina, uhititi ga ili pitati samo za cekine kad mu kažu da je mrtav. No Sršen ipak ne piše tragediju pa njihove mane stavlja u komične zaplete čije konce naravno vuče Pomet koji svojim spletkama provocira svu lakomost društva kojem se akomodava. On će u ovoj prilici zaigrati zapetljane novčane transakcije da bi soldi ljudi od nahvao stigli u prave ruke (Milici da pobjegne od neželjenog braka, a i da sebi nešto stavi u džep). Ima tako u Sršenovoj komediji prilično prigoda za smijeh (tu su i zabune izazvane preodjevanjem žena u muškarce i ljubavne zablude koje iz toga proizlaze kao u Shakespeareovoj komediji *Na tri kralja*), ali i za gorčinu jer iz mnogih lica

reže njihovi goli interesi, hladnoća i bešćutnost. Prepoznat ćemo u ovom *Pometu* i Skupa i Stanca (scenama svatovskih maškara koje upriličuju za svadbu Milice i Grubiše), podsjetit ćemo se Petrunjelinih brojalice, a izvori smijeha bit će i komunikacijski srazovi uzvišenog, talijanštinom prožetog govora dubrovačke aristokracije *contesse* De Scioccaio i pučkog beštimanja Bokčila i Grubiše.

Možda je prvo pitanje redatelja Ivce Kunčevića bilo kako nakon mnogobrojnih, dugogodišnjim igranjem Držića već scenski potrošenih varijanti prikazati prostore igre naznačene u *Pometu* – kuću i trg. U Kunčevićevom radu predstava se često počinje misliti i stvarati iz scenografije. Ona za njega nije puki funkcionalni dekor, nego znak koji nam mora isto toliko govoriti koliko i ostali dijelovi predstave. U davnom zagrebačkom *Dundu* scenografski *pars pro toto* bila je Laurina ložnica i gomila prtljage koje su kao breme vukli likovi, na Dubrovačkim ljetnim igrama prije nekoliko godina na Peskariji bile su mu važne scensko-simbolične vertikale, da bi pokazao duboki jaz između onih doli i gori, a za ovog *Pometa* dosjetio se jedne u biti renesansne urbanističke misli. Grad kao kuća. Za scenografa Miljenka Sekulića imali smo se prilike mnogo puta uvjeriti da razmišlja kreativno, čak redateljski, pa je i ovog puta rezultat zanimljiv. Njegov

uradak baš podsjeća na grad-kuću-trg, iako materijal od kojeg je napravljen potpuno odudara od mediteranskih asocijacija. Na sceni je postavljena kružna konstrukcije limenih zidova i stupova, asocirajući istodobno na otvorenu kuću, ali i na oblike zidina Grada, i koja je svojim metalnom strogoćom uvelike odredila ton predstave.

Kunčevićev Dubrovnik u Sršenovom *Pometu* ogleda se dakle u odsjaju hladne konstrukcije, vrijeme može biti nekad, sad i uvijek, što nam govore i domišljati kostimi Danice Dedijer s detaljima koji Držićevo vrijeme povezuju s našim, pa će tako Pometov i Miličin kostim biti prožet asocijacijama na hipi modu. Takvoj hladnoj

scenografiji više ne pripada naglašeno komična glumačka igra. Jer u tom je svijetu previše brutalnosti. U tekstu napadno udvaranje Popive Milici Kunčević dovođi gotovo do prijetnje seksualnog napastvovanja i dok bi netko drugi scenu zaštitio neopasnom zezancijom, on je puni nelagodom. Nema u predstavi ni onog erosa zbog kojeg u *Dundu* svi postaju smiješni. Manda je odjevena u muško, Milica je u stalnoj panici od neželjenog braka, a Kunčević nije inzistirao na mogućim komičnim situacijama koje bi proizašle iz transvestitskih zabuna. Za komično su tu više zadušeni jezični i komunikacijski srazovi *signore contese* i Bokčila i Grubiše, upad sirovog primordijalnog svijeta Brdana u potrazi za naručenom nevjestom, a kojima će na kraju u svatovskim maškarama podvaliti lažnu mladu. Smijemo se, naravno, i Pometovim manipulacijama, ali to je već drukčija vrst smijeha. Vjerojatno su ta hladnoća scenografije, neuobičajen asketizam igre, ali i sama struktura teksta u kojem se u početku susreće ponešto više tokova kojima treba vremena da se slože, pridonijeli sporijem ritmu početka predstave, ali kako ona odmiče, stvari se slažu na svoje mjesto, likovi se uobličuju u jasne odnose, zapleti dobivaju smjer, komika i gorčina nalaze svoj pravi balans koji kulminira u neobično dojmljivom zavšetku. Pometa koji je prema likovima okrenuo ogledalo njihovih mana, ružnoće i spleta ka to će društvanje protjerati iz Grada. Limeni zidovi u kojima se skupila sva ljudska mižerija pred njim će se zatvoriti i on će ostati sam na sceni. Izopćen, ali i slobodan da krene u neku novu priču gdje će nastaviti po svome.

U tarotu postoje dvadeset dvije karte. Uz Cara, principa autoriteta moći, Ljubavnike, koja govori o ljubavnim konfliktima i izazovima, Madioničara, Kola, Smrti i ostale, na dvadeset drugom mjestu je Luda. Ona je jedina karta bez broja i slova. U njoj se isprepliče nevinnost i mudrost. Ona je tu kao netko tko stoji izvan igre i svemu se smije. Cijeli ostali svijet živi samo da bi nešto posjedovao; moć, dobar glas, novac, djevojke. Luda ismijava tu žudnju za posjedovanjem. I tako slobodan ne drhti pred nasilnicima, nego ih kvrcaka po nosu (čovjek je tek onda moćan ako je ništa, kaže Euripid).

Književnost je prepuna takvih luda: od Pantagruela, Diogena, Petrice Kerempuha i našeg najpoznatijeg – Pometa. Sršenov *Pomet*, čini mi se, upravo je takva

PREMIJERE

RAZGOVOR

PORTRET

FESTIVALI

MEDU

VOX

HISTRIONIS

MEDUNARODNA

SCENA

AKTUALNOSTI

TEORIJA

FOAJE

MI U SVJETU

NOVE KNJIGE

DRAMA

luda. Drsko hrabro izvodi novčane transakcije i smicalice, jednako ismijavajući lakovjernost Mara, okrutnost Dunda i snobizam *signore contesse*, upravo zato jer je izvan igre i želje za posjedovanjem. I zato se ne da zastrašiti i okice mu se smijuckaju čak i kad Dundo po njega pošalje žbire. Takav je čovjek za ludilo vlasti savršeno neupotrebljiv i zato svima njima opasan. Ne mogu ga potkupiti. Pa ga moraju protjerati. Igor Hajdarhodžić odlično ga igra na tom tragu. Okice mu lukavo igraju dok čeka reakciju Dunda Maroja na prijedlog da ubije sina ili ga pošalje u roblje ili dok mu Milica sramežljivo priznaje da je zaljubljena u Ondarda-Mandu. Ima u njemu i zdrave lukavosti i nevinosti i one hipijevske potrebe da izbora slobodu životnih izbora za sebe i za druge pa će tako dio novca koje je izvukao dati Milici da pobjegne od neželjenog braka s Mandom u Rim. Bilo bi zanimljivo njegovo akomodavanje vremenu u dvjema predstavama: ovoj i onoj *Dunda Maroja* od prije nekoliko godina na Dubrovačkim ljetnim igrama, također u Kunčevićevoj režiji. Tamo je Pomet (Predrag Vušović) pravi kralj od ljudi, proračunat, profinjen u lukavštini, koji želi i zna kako će "uziti gori" i participirati u vlasti. No vratimo se ovom mlađem i neiskva-renijem. Nasuprot njemu ozbiljno je lice Dunda Maroja, bivšeg člana vijeća Republike, kojeg zastrašujuće dobro igra Frano Perišin. Njegova je hladnoća i bešćutnost

onih koji vlast upotrebljavaju na najbezočniji način. Njegov hrapavi govor ispod glasa, kakvim je Brando u *Kumu* slao smrt po druge, reducirana i nadmoćna gesta te pogled u prazno jasno su pokazivali da imamo posla s čovjekom koji s pijedestala vlasti i usredotočen na cekine nema milosti ni za koga pa ni za sina. Milka Podrug Kokotović oholost *contesse Scioccao* predstavlja nam u prvim prizorima, kamenim licem i glasom koji strijelja naredbe djetićima što je nose na "sedžetu" (nosiljci), poslije grubim odnosom spram Pere, ali i komičnim snobizmom koji će izaći na vidjelo. Milica Nataše Dangubić onaj je komični vrutak što svojom pojavom pokrene i najtromiju scenu, ona je vedra dobrota, ali i zdravi prkos, preplašena onim što joj nameću, ali i energična da se ne preda, a od koje će poslije nastati snalažljiva i prefrigana Petrunjela. Mande-Ondardo bila je Glorija Šoletić, solidna, ali ništa više od toga. Šteta je da se nije više usudila poigrati s ulogom i njezinim transvestitskim moćima. Lik Mande jedan je od zanimljivih likova iz Držičeve tapiserije. Djevojka iz Kotora postaje kurtizana Laura u Rimu i iako se tamo kaže da se nikad nije udavala, ime joj nalazimo i u komediji *Mande*, gdje je udata za starca, no snalažljiva i koristoljubiva kao uvijek potajno ljubi s mladim. Kažu da to nije isti lik, ali se možda Laura vratila iz bijelog svijeta i kao mnoge našijenke našla si dobrog "spon-

zora". Možda bi o njoj vrijedilo napisati komediju. Pera Mirej Stanić bila je prava cmizdravica koja u neodlučnosti ni sama ne zna što hoće, pekmezasta i afektirana, jednako psihološki atrofirana kao i mali pobunjenik, ali povodljivi slabić Maro, kojemu je lik i psihi uvjerljivo dao Nikša Butijer. Popiva Mara Martinovića rabijatni je poslušni sluga, onaj koji je spreman na sve za svoja gospodara. Tipski su duhoviti bili naročito Ivica Barišić (Bokčilo) i Branimir Vidić (Grubiša), ali i Izmira Brautović (Lučina), Nina Hladilo (Baba Perina), Ivo Mrčela (Pavo Novobrđanin) i ostali.

Vještom rukom Kunčević je vodio svu tu silu zapleta i raspleta da bi pokazao ono što je Sršen odlično postavio, odnose moćnih i slabih, okrutnosti i mudrosti, represije i slobode.